

**O'QUVCHILARDA MUSTAQIL TA'LIM KO'NIKMALARINI
RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI**

Dagiyanova Gulbahor Alishon qizi

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlar markazi tayanch doktoranti

Kalit so'zlar: *Mustaqil ta'lim ko'nikmasi, o'rganish tarmog'i, uzluksiz ta'lim, motivatsiya yoki ishtiyoq, umr davomida uzluksiz ta'lim*

KIRISH:

Ushbu tezis o'quvchilarda mustaqil ta'lim kompetensiyasini shakllantirishdagi asosiy beshta bosqichlarni yoritib beradi.

O'quvchilarda mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish bir necha bosqichni o'z ichiga oladi, har biri ma'lum ko'nikmalar va fikrlash uslublarini egallash bilan tavsiflanadi. Ushbu bosqichlar quyidagicha tasniflanishi mumkin:

1. Qaramlik bosqichi

Xususiyatlari:

- Yo'l-yo'riqqa tayanish: O'quvchilar o'qituvchilar yoki murabbiylarning yo'l-yo'rig'i va motivatsiyasiga muhtoj bo'ladi.

- Rejalashtirilgan dastur: Ular yuqori darajada tuzilgan o'quv dasturiga amal qiladi va vazifalarni bajarish uchun aniq ko'rsatmalarga muhtoj.

- Qisman ichki motivatsiya: Motivatsiya ko'pincha baholar yoki maqto'v kabi tashqi manbalardan keladi, muayyan fan yoki mavzuga bo'lgan ichki qiziqishdan emas.

Rivojlanish strategiyalari:

- Aniq ko'rsatmalar: O'quvchiga batafsil ko'rsatmalar bering va ruhiy madad bering.

- Rag'batlantirish: Ishtirok va sa'y-harakatlarni rag'batlantirish uchun maqto'v va mukofotlardan foydalaning.

- Asosiy ko'nikmalar: Qaydlar olish, vaqtni boshqarish va ko'rsatmalarni tushunish kabi asosiy o'quv ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qarating.

2. Mustaqil ta'limning paydo bo'lish bosqichi va xususiyatlari

- Asosiy o'z-o'zini boshqarish: O'quvchilar oddiy maqsadlarni qo'yish va ularning rivojlanishini kuzatish kabi asosiy o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantira boshlaydilar.

- Qisman mustaqillik: Ular ba'zi tashabbuslarni o'z zimmalariga olishni boshlaydilar, lekin hali ham sezilarli qo'llab-quvvatlash va yordamga muhtoj.

- O'ziga ishonchning paydo bo'lishi: Ular o'quv vazifalarini bajarishdagi kichik muvaffaqiyatlarni boshdan kechirish bilan ishonch ortadi.

Rivojlanish strategiyalari:

- Maqsad qo'yish: O'quvchilarga erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni qanday qo'yishni va ularga erishish uchun qadamlarni rejalashtirishni o'rgating.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

- Yordam ko'rsatish: O'quvchilar o'zlariga ishonch hosil qilish bilan yordamni asta-sekin kamaytiring, ularni izda saqlab qolish uchun yetarlicha yordam bering.

- O'z-o'zini kuzatish vositalari: Tekshirish ro'yxatlari yoki aks ettiruvchi jurnallar kabi o'z-o'zini kuzatish vositalarini joriy eting.

3. Mustaqillikni rivojlantirish bosqichi

Xususiyatlari:

- Yaxshilangan o'z-o'zini boshqarish: O'quvchilar o'z-o'zini boshqarishning yaxshilangan ko'nikmalarini ko'rsatib, murakkabroq maqsadlarni qo'yadilar va o'z rivojlanishlarini samarali kuzatadilar.

- Resurslardan foydalanish: Ular mustaqil ravishda resurslarni topish va ulardan foydalanish qobiliyatini oshiradilar.

- Muammolarni hal qilish ko'nikmalari: Muammolarni darhol yordam bermasdan hal qilish va hal qilish qobiliyati oshiriladi.

Rivojlanish strategiyalari:

- Mustaqil vazifalar: Mustaqil tadqiqot va muammoni hal qilishni talab qiladigan vazifalarni tayinlang.

- Fikr-mulohaza mexanizmlari: O'quvchilarga o'z yutuqlarini tushunishga yordam berish uchun o'z-o'zini baholash va aks ettirish imkoniyatlarini taqdim eting.

- Izlanishni rag'batlantirish: Kutubxonalar, onlayn ma'lumotlar bazalari va tengdoshlar bilan munozaralar kabi turli resurslardan foydalanishni targ'ib qiling.

4. Avtonom o'rganish bosqichi

Xususiyatlari:

- To'liq o'z-o'zini boshqarish: O'quvchilar doimiy ravishda realistik maqsadlar qo'yadilar, vaqtlarini samarali boshqaradilar va o'z taraqqiyotlarini kuzatadilar.

- Ichki motivatsiya: Motivatsiya asosan ichki bo'lib, qiziqish va o'rganish va muvaffaqiyatga erishish istagi bilan boshqariladi.

- Yuqori individual samaradorlik : O'quvchilar o'rganish va mustaqil ravishda muvaffaqiyatga erishish qobiliyatiga yuqori ishonchga ega.

Rivojlanish strategiyalari:

- Murakkab loyihalar: Uzoq muddatli mustaqil harakatlarni talab qiladigan murakkab, uzoq muddatli loyihalarda ishtirok etishni rag'batlantiring.

- Murabbiylik: To'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalardan murabbiylikka o'ting, mustaqillikni rag'batlantirib, so'ralganda yo'l-yo'riq ko'rsating.

- Aks ettiruvchi amaliyotlar: O'quvchilarga o'z o'rganish strategiyalari va natijalarini baholashga yordam berish uchun doimiy aks ettiruvchi amaliyotlarni targ'ib qiling.

5. To'la mustaqil bosqich

Xususiyatlari:

- Uzluksiz ta'limga munosabat: O'quvchilar ta'limni umrbod jarayon deb bilishadi va o'sish uchun imkoniyatlarni doimiy ravishda qidiradilar.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

- Moslashuvchanlik: Ular moslashuvchan va turli kontekst va muhitlarda samarali o'rganishlari mumkin.

- O'z-o'zini baholash: O'quvchilar o'z-o'zini baholashda mohir va ehtiyojlari va maqsadlariga qarab o'z o'rganish strategiyalarini sozlashlari mumkin.

Rivojlanish strategiyalari:

- Uzlüksiz o'rganish loyihalari: Real dunyo ilovalari va uzoq muddatli foyda keltiradigan loyihalarda ishtirok eting.

- Professional rivojlanish: Seminarlar, seminarlar va onlayn kurslar kabi kasbiy rivojlanish tadbirlarida ishtirok etishni rag'batlantirish.

- Tarmoq yaratish: Davomli qo'llab-quvvatlash va bilim almashish uchun shaxsiy o'rganish tarmog'ini (PLN) rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash.

Xulosa

Mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish dinamik jarayon bo'lib, aniq bosqichlardan o'tadi. Har bir bosqich avvalgisiga asoslanib, mustaqillik, o'z-o'zini boshqarish va ichki motivatsiyani asta-sekin rivojlantiradi. O'qituvchilar o'quvchilarning joriy bosqichiga mos keladigan tegishli yordam va resurslarni taqdim etish orqali ushbu rivojlanishni osonlashtirishi mumkin, oxir-oqibat ularni mustaqil va barqaror o'rganuvchi bo'lishga yo'naltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zimmerman, B. J. (2002). Mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish: Umumiy ko'rinish. Amaliyotga nazariya, 41(2), 64-70.

2. Schunk, D. H., & Zimmerman, B. J. (Eds.). (1998). Mustaqil ta'lim: O'qitishdan o'zini aks ettirish amaliyotiga. Guilford Press.

3. Pintrich, P. R. (2000). Mustaqil ta'limda maqsad yo'nalishining roli. M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), O'zini boshqarish qo'llanmasi (pp. 451-502). Academic Press.

4. Lee, J., & Kwon, Y. (2021). Raqamli o'rganish platformalari va talabning mustaqilligi: EdTech vositalarining ta'siri bo'yicha tadqiqot. Ta'lim tadqiqotlari va rivojlantirish jurnali, 66(1), 123-145.

5. Damirovich, M. R., Ibragimovich, T. I., & Sattarovich, A. U. (2022). The Role Of Spiritual And Educational Events In Promoting The Ideas Of Religious Tolerance And International Health. Brazilian Journal of Implantology and Health Sciences, 4(5), 42-47.

6. DAMIROVICH, M. R., IBRAGIMJANOVICH, T. I., & UGLI, K. N. K. (2021). The role of family, community and education in the development of patriotic spirit in youth. JournalNX, 7(1), 311-314.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

7. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2021). The Pedagogical System Of Preparing Boys For Family Relationships In General Secondary Schools. 湖南大学学报 (自然科学版), 48(8), 8.

8. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2023, June). Language and computer in the development of communicative competence of school children. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.

9. Erkinjon o'g'li, L. A. (2024). SUYAK QADIG'I HOSIL BÒLISH PATOLOGIYALARNI ERTANGI DAVRLARDA ANIQLASH VA DAVOLASH. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 143-147.

10. Eminov, R. I., Latibjonov, A. E., G'Ulomov, Q. Q., & Umarova, S. D. (2022). EVALUATION OF THE ROLE OF MULTIMEDIA IN TEACHING EMBRYOLOGY. Экономика и социум, (12-1 (103)), 59-62.

11. EMINOV, R., LATIBJONOV, A., G'ULOMOV, Q. Q., & UMAROVA, S. ЭКОНОМИКА И СОЦИУМ. ЭКОНОМИКА, 59-62.